

Soru: Arabaya zekât düşer mi?

Kısa Fetva

Hanefî ve Şâfiî mezhebine göre ticari bir maksatla mükellefin mülkiyetinde olmayan arabada zekât verilecek malda aranan nemâ (artma) özelliği bulunmadığından zekâtı gerekmez. Böyle bir arabaya zekât düşmemesinin bir diğer sebebi ise arabanın havâic-i asliyyeden (zaruri ihtiyaçlar) kabul edilmesidir. Havâic-i asliyye üzerine ise zekât düşmez.

Detaylı Fetva

Hanefî mezhebine göre zekât, hakikaten ya da takdiren nemâ (artma) özelliği bulunan ve havâic-i asliyye (aslî/zaruri ihtiyaçlar) grubunda olmayan mallara düşmektedir.¹ Nemâ özelliği bulunması açısından mallar iki çeşittir:

1. Hayvanların doğurarak çoğalması gibi hakikaten artma özelliğine sahip olan mallar,²
2. Altın, gümüş ve ticaret malı gibi yaratılış itibarıyla artma özelliğini kendisinde barındırmamakla birlikte takdiren artırılabilir olan mallar.³

Ticaret için kullanılmayan evler, giysiler, ev eşyaları, kullanılan silah, binek hayvanları, ilim ehlinin kitapları, meslek sahiplerinin aletleri ve geçim için zorunlu olan diğer temel ihtiyaçlar havâic-i asliyye kapsamında değerlendirilir.⁴

Kişinin ulaşım ihtiyaçlarını karşılaması açısından araba, havâic-i asliyye bağlamında olduğunda zekât düşmeyen binek hayvanları kategorisinde değerlendirilir. Nitekim Allah Rasûlü ﷺ “Müslümanın kölesine ve atına zekât düşmez.” buyurmaktadır.⁵ Burada arabanın lüks olup olmamasının hükme bir etkisi yoktur. Zira Peygamberimiz ﷺ kaliteli ya da kalitesiz olmasını ayırt etmeksizin atı, mutlak olarak zikretmiş sahabeye de “Şu kalitedeki binek hayvanları zekâta tabi, diğerleri ise değildir.” gibi bir kayıt düşmemiştir. Nasıl günümüzde arabalar arasında maliyet farkı varsa Allah Rasûlü’nün ﷺ zamanında da binek hayvanı olan merkeple iyi cins bir at arasında ciddi manada fiyat farkı vardı. Ancak üzerinden ticaret yapıp kazanç sağlanan bir araç nâmi (artıcı özelliğe sahip) olduğundan zekâta tabi olur.⁶

Şafii mezhebine göre gerek büyüme ile gerekse üreme yoluyla nemâ özelliği bulunan deve, inek ve koyuna zekât düşerken nemâ durumu olmayıp zînet ya da sahibinin ihtiyaçları doğrultusunda kullanılan at, katır ve eşek gibi hayvanlara zekât düşmez.⁷ Ancak at, katır ve eşek ticaret için kullanıldığı zaman zekâta tâbidir.⁸ Zikredilenlerden hareketle Şâfiî mezhebine göre de aslı

¹ Ebû'l-Hasen Burhânüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Abdilcelîl el-Fergânî el-Mergînânî, *el-Hidâye şerhu bidâyeti'l-mübtedî* (Karaçi: el-Büşra, 2021); Ebû'l-Fazl Meccüddîn Abdullâh b. Mahmûd b. Mevdûd el-Mevsilî, *el-İhtiyâr li-ta'lîl-i-Muhtâr* (Beyrut: er-Risâletü'l-Âlemiyye, 2009), 1/329. 1/299.

² Ahmed b. Muhammed b. İsmâîl ed-Dûkâtî et-Tahtâvî, *Hâşiye 'alâ Merâkı'l-felâh* (Lübnan: Daru Tahkîki'l-Kitab, 2022), 2/2/561.

³ Zeynüddîn b. İbrâhîm b. Muhammed el-Mısırî İbn Nüceym, *el-Bahrü'r-Râik Şerhu Kenzi'd-dekâ'ik* (Daru'l-Kitabi'l-İslâmî, ts.), 2/225.

⁴ Ebû'l-Fazl Meccüddîn Abdullâh b. Mahmûd b. Mevdûd el-Mevsilî, *el-İhtiyâr li-ta'lîl-i-Muhtâr* (Beyrut: Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1937), 1/100.

⁵ Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim, *el-Câmi 'u's-şâhih* (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 2009), Hadis no:982 “لَيْسَ عَلَى الْمُسْلِمِ فِي عَبْدِهِ وَلَا فَرَسِهِ صَدَقَةٌ”.

⁶ Ebû Muhammed Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed b. Mûsâ b. Ahmed el-Aynî, *el-Binâye fî şerhi'l-Hidâye* (Beyrut: Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2000), 3/303.

⁷ Ebû Zekerîyyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî en-Nevevî, *el-Mecmû' Şerhu'l-Muhezzeb* (Kahire: İdaretü't-tibâati'l-müniriyye, 1925), 5/337.

⁸ en-Nevevî, *el-Mecmû' Şerhu'l-Muhezzeb*, 5/339.

itibariyle nemâsı mümkün olmayan arabaya zekât düşmez. Ancak araba, ticaret maksadıyla kullanıldığı takdirde zekât verilen mal sınıfına dahil olur.

